

ВІДЗИВ

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук,
доцента Шмельової Тетяни Всеволодівни
на дисертацію Чихурського Анатолія Сергійовича
«Естетизація навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи-інтернату (кінець ХХ – початок ХХІ століття)», поданої до захисту
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Сучасний етап історичного розвитку української держави характеризується істотними змінами в житті нашого народу, оновленням багатьох сфер діяльності кожної особистості, переоцінкою та утвердженням у свідомості нації нових світоглядних орієнтацій. В умовах створення нового змісту освіти в Україні дедалі більш визначальною стає потреба реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, у якій наголошено на необхідності виховання гармонійної й усебічно розвинутої особистості дитини, формування в неї сучасного світогляду, створення умов для оптимального входження та існування вихованця в соціумі. Значною мірою це стосується тієї категорії дітей, які виховуються в школах-інтернатах.

Оскільки виховання ґрунтується на системі людських цінностей, гуманності цілей і завдань, то школи-інтернати в Україні сьогодні перебувають у складних умовах: нові цінності повністю ще не створені, а деякі старі перестали існувати.

У зв'язку з цим неможливо переоцінити значення різних видів мистецтва, особливо образотворчого, у духовному становленні молодого покоління. Виховання мистецтвом сприятиме виявленню в кожній дитині її художньо-творчих задатків та обдарувань, розвитку здібностей та формуванню особистісних якостей, вихованню естетичної культури особистості, як частини її загальної духовної культури.

Проте наявний педагогічний досвід виявив ряд суперечностей і недоліків, розв'язання яких може вплинути на активізацію навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі-інтернаті, його естетизацію із залученням потенціалу уроків образотворчого мистецтва.

Тому, наразі є актуальним дисертаційне дослідження А.С. Чихурського, який здійснив всебічний і глибокий аналіз теоретичних і методичних засад естетизації навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи-інтернату. Також цілком виправданим є вибір об'єкта аналізу роботи, адже естетизація навчально-виховного процесу саме зазначеного закладу освіти, її творче осмислення давно потребували уваги вітчизняних дослідників.

Концептуальна ідея дослідження, запропонована дисертантом, полягає в тому, що естетизація навчально-виховного процесу школи-інтернату визначається, у першу чергу, ефективністю викладання предметів, безпосередньо пов'язаних з естетичним розвитком і вихованням дитини – образотворчого мистецтва та інших видів мистецтва.

Предмет, об'єкт, завдання, визначені в дисертації, не викликають заперечень. Окреслені дисертантом методи дослідження є придатними для розв'язання порушеної проблеми й відображають світоглядну позицію дослідника, його погляди на сутність предмета, орієнтацію на визначення форм наукового знання.

Не викликає жодних сумнівів новизна рецензованої дисертації, яка полягає, насамперед, у здійсненні цілісного аналізу проблеми естетизації загальноосвітньої школи-інтернату.

Дисертація містить три розділи, висновки до кожного з них, загальні висновки, список використаних літературних джерел і додатки.

У **першому розділі** роботи зроблено аналіз базових понять дослідження, зокрема *«естетичний»* та пов'язаних із ним понять (*«естетична культура»*, *«естетична свідомість»*, *«естетичне сприйняття»* тощо), *«естетизація»* та поняття *«загальноосвітня школа-інтернат»*, як середовище естетизації навчально-виховного процесу.

Дисертант наголошує на необхідності застосування філософії чуттєвого пізнання, як загальної методологічної основи дослідження, що ґрунтується на єдності сенсуалізму й раціоналізму в розвитку особистості.

З метою удосконалення процесу естетичного сприймання навколишнього світу в школі-інтернаті, дисертант у **другому розділі** дослідження визначає організаційно-педагогічні умови естетизації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі-інтернаті та обґрунтовує їх взаємозв'язок з основними рівнями естетизації навчального закладу освіти (макрорівень, мезорівень, мікрорівень (стор.112)).

Дисертантом визначено роль образотворчого мистецтва, як провідної дисципліни, що сприяє розвитку здатності уявляти художній образ, формувати зорову культуру, естетичні смаки, просторові уявлення, творчі здібності вихованців, які необхідно використовувати в процесі естетизації навчально-виховної діяльності загальноосвітньої школи-інтернату.

У **третьому розділі** дослідником обґрунтовано програму проведення експериментальної роботи; умотивовано впровадження організаційно-педагогічних умов естетизації навчально-виховного процесу засобами образотворчого мистецтва.

Автором переконливо доведено, що естетизація навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи-інтернату сприяє розвитку природних здібностей і обдарувань, творчого мислення вихованців, їх аксіологічної сфери та формування світогляду. А пошук можливостей естетизації освітнього середовища закладів соціального захисту дітей, доводить дисертант, відбувається шляхом взаємозв'язку навчальної та позанавчальної художньо-естетичної діяльності, а також гармонізації різних соціальних естетико-виховних впливів – соціокультурних, соціально-групових, професійно-педагогічних.

Привертають увагу запропоновані у дослідженні нові педагогічні методи і прийоми, які ґрунтуються на взаємозв'язках особистісно-зорієнтованого, герменевтичного та діалогово-процесуальних підходів і реалізуються у

різних формах навчальної діяльності, до них належать: творчі вправи-клаузури, вправи-асоціації, творчі проекти тощо. Цікавими також виявляються такі форми роботи, як колективні обговорення, прес-конференції, кругли столи, пленерна практика. У контексті естетизації вони набувають особливої значущості, оскільки орієнтують учнів на пошукові, дослідницькі моделі естетичної і художньої діяльності. Отже, особливістю запропонованої авторської методики є її естетичне спрямування, яке адекватно відповідає меті, завданням та змісту естетизації середовища в навчальному процесі загальноосвітнього навчального закладу.

Підсумовуючи аналіз представленого дисертаційного дослідження, можна зробити висновок, що автором уперше здійснено теоретичне обґрунтування проблеми естетизації загальноосвітньої школи-інтернату; запропоновано авторську методику; розкрито зміст поняття «естетизація навчально-виховного процесу»; виокремлено критерії та показники сформованості естетичної вихованості школярів, які розглядаються в межах дослідження як результат естетизації навчально-виховного процесу школи-інтернату.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в розробці та впровадженні методичних рекомендацій, які дозволяють ефективно вирішувати проблеми естетизації середовища в навчальному процесі загальноосвітнього навчального закладу.

Загальні висновки рецензованої праці структурно повністю відповідають завданням дослідження.

Ретельно вивчена дисертантом джерельна база уможливила поглиблене дослідження шляхів естетизації навчально-виховного процесу школи-інтернату.

Позитивної оцінки заслуговують додатки, які унаочнюють окремі етапи та узагальнення дослідження, здійсненого А. С. Чихурським.

Слід відзначити, що рецензована робота є самостійним і структурно завершеним дослідженням, що, безперечно, має науково-теоретичну і

практичну цінність. Основні теоретичні положення знайшли своє відображення в публікаціях автора, які якісно й кількісно відповідають ustalеним вимогам, у повному обсязі відображають зміст та результати виконаного дослідження.

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації А. С. Чихурського дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом та оформленням він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату дисертації відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Відзначаючи високу ефективність представленого дослідження, окреслимо ряд питань дискусійного характеру, а саме:

1. Виділяючи чинники соціалізації особистості та їх зв'язок з естетизацією навчально-виховного процесу, представлені в таблиці 1.2. (стор. 40), можливо було б представити їх у іншій послідовності, що надало б можливості дотриматися певної логіки у поданні матеріалу.
2. Автором у підрозділі 2.1. «Загальноосвітня школа-інтернат як середовище естетизації навчально-виховного процесу» вагому увагу приділено аналізу особливостей розвитку дитини в підлітковому віці. На нашу думку варто було б уточнити назву підрозділу, наприклад, «Особливості естетичного розвитку дітей середнього шкільного віку в загальноосвітній школі-інтернаті».
3. На стор. 74 дисертант, згадуючи такі явища, як інсталяція, асамбляж, реді-мейд, перформанс, ленд-арт, хепенінг відносить їх до досвіду дизайну, що на нашу думку, є спірним, оскільки в історії мистецтв ці явища включені в простір художніх течій постмодерністичного мистецтва. Проте, було б теоретично доцільним, при характеристиці першої організаційно-педагогічної умови, а саме «створення естетичного середовища загальноосвітньої школи-інтернату (з відповідним змістом, структурою, особливостями)» (стор. 81)

використати досвід вітчизняного і зарубіжного дизайну, оскільки вирішення проблеми естетичного оформлення приміщення є частиною завдань дизайну інтер'єрів, який ґрунтується на поєднанні економічності, зручності й краси.

4. У підрозділі 3.1. «Стан естетизації навчально-виховного процесу сучасної загальноосвітньої школи-інтернату» спостерігається деяка неузгодженість між назвою підрозділу та його змістом, який переважно присвячений аналізу різних навчальних програм із дисциплін художньо естетичного циклу для загальноосвітньої школи, недостатньо уваги приділено аналізу стану означеної проблеми.
5. На нашу думку, доцільно було б представити результати експериментального дослідження у вигляді таблиць, графіків або діаграм для наочного порівняння динаміки естетичної вихованості учнів в експериментальних і контрольних групах.
6. У тексті дисертації мають місце окремі огріхи редакційного характеру, описки, стилістичні й граматичні неточності.

Утім висловлені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження А. С. Чихурського, яке виконано на високому теоретичному і науково-методичному рівні. Враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значимість, а також відповідність поданої роботи вимогам щодо «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», вважаємо, що дисертаційне дослідження Чихурського Анатолія Сергійовича відповідає вимогам до кандидатської дисертації, а її автор, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри естетики, етики
та образотворчого мистецтва
ННІ педагогіки ЖДУ імені І.Франка

Т.В. Шмельова